ئەقڵی گاڵتەجاڕی کوردی و دۆنکیشۆتەکانی سەربەخۆیی ... ئیسماعیل حەمەئەمین

بەراییەکی تێوری

(ئەقڵی گاڵتەجاڕی – سینیزم Zynismus) وەك چەمك لەفەیلەسوفی ئەڵمانیەوە (پیتەر سلۆتەردایك) وەریدەگرم، بەسادەیی قسەی لەسەر دەکەم، بەوەی فیگوری مۆدێرن و ڕۆشنگەر، لەبانگەشەدا شتێکە و لەئەکت وکردەدا شتێکی دیکە دەکات.
بەگشتی ئەقڵی گاڵتەجاڕی die zynische Vernunft – یان cynical reason – لەهەموو ڕووداوە مێژوویەکاندا، لەجوڵە کۆمەڵایەتی و لەناو نوسەران و بیرمەنداندا، لێرەو لەوێ دەردەکەوێت، بەوەی نمایشی شتێکە و جەوهەری خۆیشی شتێکی ترە. سلۆتەردایك لە کتێبە بەناوبانگەکەیدا (ڕەخنەی ئەقڵی گاڵتەجاڕی – ١٩٨٣) بانگەشەی کۆتایی ئەو ئایدیا گەورانە دەکات کەدەیانویست دونیا بگۆڕن، هەر لەڕۆشنگەرییەوە بیگرە تاوەکو دەگاتە مارکسیزم. لەهەموویاندا ئەقڵی گاڵتەجاڕی مۆتیڤ و پشتە وێنەی نادیار بووە و ئەکت و ئایدیا و جوڵە مێژوویی و کۆمەڵایەتیەکانی جوڵاندووە. هەمیشە لەپشت گوتارەوە discurs سلۆتەردایك لە دووتوێی ٩٥٤ لاپەڕەدا ڕۆشنگەری و فرۆیدیزم و مارکسیزم و مێژووی سیاسی ئەوروپا خستۆتە‌ بەردەم فاکتە مێژوویەکانەوە و لێرەوە کۆتایی درۆگەورەکان لەناو ئەقڵی گاڵتەجاڕیدا پشتە وێنەی نمایشە گەورەکانی ئایدیاکانە.

بەگشتی (سینیست – یاخود گاڵتەجاڕ) ئەو کەسەیە، ئەو فیگورەیە، کەلەناو ئایدیا و جوڵە مێژوویەکاندا نیەتە ڕاستەقینەکانی خۆی دەشارێتەوە، لەهەندێك ئەکتدا، جوڵەدا، کردەدا، بەشێك لەم جەوهەرە ئاشکرادەبێت، لەهەندێك پێچ و هەڵسوکەوت و لێدوان و کردەی مێژوویدا (خودە ڕاستەقینەکە) ی ئاشکرادەبێت. بەڵام ئەم فیگورە زیرەکە smart ڕۆشنگە بووە بە هۆشمەندیەکی ڕۆشنگەرانەی ساختەوە – das aufgeklrte falsches Bewutsein – بەردەوام گەمە دەکات و خاوەن ماسکێکی توندە، بەجۆرێك ئەوەندە چۆتە ناو پێستی دەموچاویەوە، کە جوداکردنەوەی لەدەموچاوە ڕاستەقینەکەی کار و ئۆپۆزیسۆنبوونێکی کولتوری و ئەزموونی زۆری دەوێت.
لێرەوە ئەقڵی گاڵتەجاڕی پشتە وێنە و مۆتیڤەکانی مێژوو و دیسکۆرس

نیشاندەدات نەك تەنها دیسکۆرس Diskurs بەڕووتی خۆی. بەدیوێکی تردا، قسەکردن لەسەر ئەم ئەقڵە گاڵتەجاڕییە، هەوڵدانە بۆ دۆزینەوەی ئەم (خودە گاڵتەجاڕە) – ئەم (سوبێکتە سینیستە) لەکۆنتێکستە جیاوازەکانیدا. خوێنەری ئازیز دەتوانێت بگەڕێتەوە بۆ سێینە کتێبی (سلۆتەردایك لەنێزیکەوە*(– بەشی ئەقڵی گاڵتەجاڕی) لەوێ، بەدرێژایی لەچەندەها کۆنتێکستدا باسمان لێوەی کردووە.

ئەقڵی گاڵتەجاڕی کوری و فیگوری دۆنکیخۆتە دەلامانجا

ئەم نوسینە هەوڵدانە بۆ گەڕان و دۆزینەوەی فیگوری دۆنکیخۆتەیە لەناو ژینگەی سیاسی کوردیدا، هەروەها ئەوەی لەم نوسینەدا فۆکۆسی لەسەر دەکەم چۆنێتی مامەڵەی (ئەقڵی سیاسی کوردیە) لەگەڵ پرسێك کە ناوی (بەهای سەربەخۆیی) یە لەکۆنتێکستە نەتەوەییەکەیدا. لەم نوسینەدا بەدووی؛ (دووفاقیەت – هایپۆکرەسی Hypocrisy) و (سینکالیەت /گاڵتەجاڕی – Zynismuns) و (پۆپۆلیزمی – Populism) ئەم فیگورەدا دەگەڕێین. دەمانەوێت بزانین ئەم ئەقڵە چۆن خۆی فڕێداوەتە ناو کایەکی مێژوویەوە و چۆن مامەڵە لەتەك بەهایەکی وەك سەربەخۆیی دەکات؟ بەمانای ئەو فیگورە سیاسیانەی کە (پڕۆ سەربەخۆین) و ئەوانەی دژ یاخود (کۆنترا سەربەخۆین)، چۆن مامەڵەی سیاسی لەگەڵ گەورەیی قەبارەی ئەم پرسەدا دەکەن و چۆن تۆخمە سینستیە، گاڵتەجاڕیەکە لێرە و لەوێ دێتە سەر ڕووکەشی مامەڵە و هەڵسوکەوتیان؟ بێگومان دەنگدەری بەڵێ و نەخێر و بایکۆت، لەم نوسینەدا تەنها دەنگدەرن و دەرئەنجامەکان بەرچاو دەگیرێت، بەمانای ئەوەی جێگەی فۆکۆسی منە لەم نوسینەیەدا فیگورە سیاسیەکەیە، ئەکتی فیگورە سیاسیەکەیە لەناو ژینگە کۆمەڵایەتی و پرسە نەتەوەییەکەیدا.

ئەم فیگورە سیاسیەی بکەرە بەڕای من، چۆتە ناو تونێلێکەوە کەتەنها یەك ڕێگەی چوونە دەرەوەی هەیە و توانای گەڕانەوەی نییە، و گەڕانەوەش کۆتاییە بە خەونێکی گەورە لەخودی خۆیدا وەك ئەکتەرێکی سیاسی پۆزەتیڤ، کە لێرەدا دۆنکیشۆتمان بیردەخاتەوە و کۆی گوتارەکە هەوڵدانە بۆ دۆزینەوەی ئەم فیگورە لەمێژوویی ئێستاماندا چ لەناو دەسەڵات و چ لەکایەکانی جوڵە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکانی دیکەدا.

لەڕۆمانە بەناوبانگەکەی (سێرڤانتس) بەناوی (دۆنکیخۆتە) پاڵەوانی سەرەکی ڕۆمانەکەی (دۆنکیخۆتە دەلامانجا – یان دۆنکیشۆت)

ئێرستۆکراتێکە و لەوەهمی ئەوەدا دەژی کە دونیا لەهەژدیها و هێزە شەڕانیەکان ڕزگار دەکات و دونیا چاوەڕێی سوارچاکی ئەو دەکات. ئاوەها بەخۆیی و ڕمێکی شکاو، بارگیرێکی لاتەوە گەشتەکەی دەستپێدەکات، دونیای لێ دەبێتە دونیای سەدەکانی ناوەڕاست و بەها گەورەکانی شەڕ و خێر و دڵداری پاك و جەنگە مێژوویەکان و شەڕکردن لەگەڵ ڕۆحە شەڕانیەکان و ئەژدیهاکان. دۆنکیخۆتە دالا مانج لەناو وەهمەکانی خۆیدا دەیەوێت (مێژوویەکی سوارچاکی) بۆ خۆی دروستبکات، لەدونیایەکدا دەمێکە سەردەمی سوارچاکەکان بوونی نەماوە، بەڵام دۆنکیخۆتە سوورە لەسەر مومارەسەکردنی سوارچاکی و ڕزگارکردنی دونیا لەهەژدیها و ڕۆحە شەڕانیەکان کەزۆر دەمێکە زەمەنیان بەسەر چووە. بێگومان لەدوایدا دەبێتە قەشمەری خەڵك و کەوەئاگادێتەوە دونیا ڕاستەقینە دەبینێت، ئیدی بەنائومێدی لەسەر دواپێخەف دەمرێت.

لەم ڕووبەڕووبوونەوەیەمان لەگەڵ فیگوری دۆنکیخۆتەی دالامانجا، بەریەکەوتنی دۆنکیخۆتە دەبینین لەگەڵ بەهاگەورەکان کە (ڕزگارکردنی دونیایە) لە هێزە شەڕانیەکان، بەبێئەوەی ئامڕازەکانی ئەو بەگژاجوونەوەی پێ بێت. لێرەوە دەبینین ئەقڵی گاڵتەجاڕی کوردی لەچەند پێچێکدا لەگەڵ (بەهاکانی نەتەوە) دا یەکدگیردەبێت، بەبێئەوەی بەهاکانی خۆی وەك ئەکتەری سیاسی بزانێت. بەمانای بەبێئەوەی وەك کاراکتەر سەربەخۆیی لەکەسێتی سیاسی خۆیدا بوونی هەبێت، تاوەکو گوتاری سەربەخۆیی ڕابگەیەنێت و مامەڵەی لەسەر بکات. بەمەرجێك کۆی لە(سەدا نەوەد و دوو) ی کورد، بەزۆرینەی ڕەها تەعبیری لەو سەربەخۆبوونە کرد، لێرەوە (سینیزمی کوردی – ئەلی گاڵتەجاڕی کوردی) گەمەی خۆی لەگەڵ خۆیدا دەکات، بەدەستلێدان لە دوو بەهای گەورە (ڕۆحی نەتەوە) و (بەهاکانی سەربەخۆیی).

نیگەرانی سوبێکتی سیاسی لەبەرامبەر بەهاکان

ئاشکرایە کە دەوڵەت و سیاسەت و گۆڕانکارییە گەورەکان لەسەر بنچینەی (بەهاکان – die Werte – Values) دادەمەزرێن، بەمانای کاتێك بەهایەکی نوێ دێتە ئاراوە، ئیدی کەش و هەواکە دەگۆڕێت، لەوانەیە سەرکەوتنی سیاسی بەدەست نەیەت، لەوانەیە ئەکتەرە سیاسیەکان لەناوەڕاستی ڕێگە پاشگەزببنەوە، بەڵام ئیدی بەها نوێیەکە هاتێتە ئاراوە، وورده وورده دەبێتە فاکتێکی مێژوویی کەدەبێت مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت. لەم خاڵەوە تێدەگەین بۆچی توركیا و ئێران و ئێراق وەك خاوەن دەوڵەت لەگەڵ نەکردنی ڕیفراندۆمدا بوون بەهەر نرخێك بێت، چونکە ئەوان دەزانن فێڵدانی

بەهایەکی گەورەی وەك (سەربەخۆیی) بۆ مەیدانی پراکتیکی و (ئەقڵی گشتی) نەتەوەیەك کارێکی ترسناکە. ئەوان دەزانن چۆن دەوڵەت دروستدەبێت، سەرەتا لەسەر بنەمای بەهاکان و دوایش بەهاکان وەردەگێڕدرێتە سەر زمانی ئابووری و دامودەزگا و پەیوەندییەکان. خۆ ئەگەر دوایش سەرکردایەتیە سیاسییەکەی کورد گەمە بەدەرئەنجامەکانی ڕیفراندۆم بکات (کە ئەمە زانراوە و تاقیکراوەتەوە) ئەوا بەڵای ئەوان هەر هەڵە گەورەکەیان ئەنجامداوە؛ چونکە بەهایەکی سیاسی گەورەیان فڕێداوەتە ناو ڕۆحەکەوە کە تاوەکو ئێستا وەك (خەونی شاعیران) سەیر کراوە، بەڵام ئێستا دەبێتە ئەکتێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی. ئەمەش هەوڵدانی یەکەمە بۆ بیناکردنی (ڕۆحی نەتەوە) کە بۆ شۆڤێنزمی ناوچەکە کارێکی ترسناکە. بێگومان گەر سەرکردایەتی ئێستای کوردی سەودای پێوە بکات، ئەوا ئەم بەڵگەنامە مێژووییە لەناو فەزای سیاسیدا ئامادەیە و وەك گوتارێك هێزە سیاسیە نوێیەکان دەتوانن بیکەن بەگوتاری خۆیان، چونکە دەنگەکان دەنگی زۆرینەی نەتەوەیەك بووە و کردوویانە بەگوتارێکی مێژوویی. ئەمە بەڵای شۆڤێنزمی تورکی و عەرەبی و فارسی ترسناکترین ئەکت بوو کە شۆڤێنزمی دەوڵەتی ناوچەکە پێی وابوو نەدەبوایە بکرایە. بەمانای دەوڵەتانی چواردەور نیگەرانی کردە مێژووییەکەن، نەك کاراکتەرە سیاسیەکانی پشت ڕیفراندۆمەکە! نیگەرانن بەوەی بەهایەك هاتۆتە ناو سایکۆلۆژیەتی میللەتانی ناوچەکە و میللەتێکی دیاریکراویش کە کوردە بەزۆرینەی ڕەها دەنگی لەسەر داوە. هەر بۆیە هەموویان بانگەشەی ئەوەدەکەن؛ کە پێویستە سەرکردایەتی سیاسی کوردی هەڵوەشاندنەوەی دەرئەنجامەکان ڕابگەیەنن و نایەنوێت دان بەدەرئەنجامەکاندا بنێن. بەمانای نایەنوێت لە کەش و هەوایەکی دیکەدا مامەڵە و سەوداکاری بکەن.

لەڕووی ئەقڵانیەتی پراکتیکیەوە، گەر تاوەکو 25.09.2017 سەربەخۆیی خەونی تەنها شاعیران بووبێت، ئەوا لەدوای ئەم مێژووە خەونی لەسەدا نەوەد و دووی میللەتێکە، وەك بەڵگەنامە و مێژوو. بەمانای کردەیەکی مێژوویی ڕوویدا، لەگروپێکی بچوکەوە بۆ کۆمەڵگەیەکی فراوان. ئەمەش گەمە ترسناکەکە بوو، کە بەڵای شۆڤێنزمی ناوچەکە نەدەبوایە ئەم سەرکردایەتیە کوردییە، بەم مێژووە پڕ کێشەی دیموکراتی گەندەڵییەوە بیکردایە، ئەمە ئەکتە چاوەڕوانەکراوەکە بوو، چونکە ئەوان چاوەڕوانی ئەم ئەکتەیان لەم کاراکتەرە سیاسییە نەدەکرد.

بەدیوێکی تردا، ئەقڵی گاڵتەجاڕی کوردی لەم کردە مێژوویەدا بەرامبەر دابەشبوونی کاراکتەری خۆی بۆوە‌، بەمانای بەرامبەر دووفاقی مێژوویی خۆی دەبێتەوە، بەوەی دەیەوێت هەم قۆرخکاری سامانی میللەتی خۆی بێت و هەم گرەوی مێژوویی سەربەخۆییش بباتەوە‌. ئەمەش سەرسوڕمانە گەورەکەی کۆی ناوچەکە بوو، بەوەی ئەم دوو بەهایە یەکناگرنەوە. لەڕاستیشدا دەبێتە ئەو پوشەی عەرەب دەڵێت؛ پشتی حوشتر دەشکێنێت. هەر بۆیە من پێموابوو؛ کەدەنگدانی بەڵێی خەڵکی کوردستان بە سەربەخۆیی لەناوەڕۆکیدا ڕووتکردنەوەی ئەقڵی سیاسیە کوردی بوو لەبەردەم بەها گەورەکانی وەك؛ (ڕۆحی نەتەوە) (سەربەخۆیی) و (کوردبوون) (مێژووگەرایی) و (ڕیزپەڕکردنی گرێی بەخۆ کەمزانین)… بێگومان ئەم بەهایانە هەموو ماسکەکان لەناو فەزای پراکتیکیدا لێدەکاتەوە، چونکە ئەم بەها گەورانە‌ ئەکتەرە سیاسیەکان دەخاتە بەردەم لێپسراوێتیە مێژوویی و ئەخلاقیە‌کانیانەوە.

دووفاقیەتی ئەقڵی سیاسی دەسەڵات و ئۆپۆزیسێۆنی سیاسی و میدیایی

پرسی وەها گەورە مامەڵە دووفاقیەکانی دەسەڵات و ئۆپۆزیسێۆن و تەنانەت ئەقڵی کۆمەکی کوردی خستە بەردەم (خود – ناسینەوە‌) هەر لە ناسینی (گرێی خۆبەکەمزانین) بەرامبەر بێگانە، تاوەکو ناسینی ئاستی ڕاستی و درۆیی (کوردبوون) لەناوکۆمەڵگەدا. لێرەدا هەڵوێستیەك دەکەم لەبەرامبەر ئەم ڕووتکردنەوەی ئەقڵی گاڵتەجاڕی لەدوو ئەکتی سیاسیدا:

یەکەم ئەکت؛ ئۆپۆزیسێۆن – بەرەی نەخێر:

دیارە بەهایەکی وەها گەورە (سەربەخۆیی) ئەکتەرێکی سیاسی بزوتنەوەی گۆڕانی خستە بەردەم تاقیکردنەوەیەکی سەختی (ئیرادە) و (بڕیاڕدان) لەمەڕ ئەکتە مێژوییەکان. خستیە بەردەم ئەو تاقیکردنەوەیەی کەچۆن توانای ئەوە نییە کارتەکانی دەستی بەرامبەرەکەی بخاتە دەستی خۆیەوە و یان چ نەبێت نەهێڵێت بەتەنێ جۆکەری سیاسی لەدەستدا بێت، بێگومان ئەم قسەیەش بۆ یەکێتی نیشتیمانیش ڕاستە بەڵام لەفۆرمێکی تردا. بزوتنەوەی گۆڕان لە دواچرکەی ئەم تاقیکردنەوەیەدا کۆی پارتەکەی کرد بە)یانەیەکی کۆمەڵایەتی(و ئەندامەکانی سەرپشك کرد بەوەی کێها ئارەزوویکرد، بەئارەزووی خۆی دەنگبدات بەو هەڵبژاردەیەی (سەربەخۆیی) یان (دژە سەربەخۆیی) بێت. ئەم تاقیکردنەوەیە لەچرکە ساتێکدا کۆی پارتێکی سیاسی بەناو ئۆپۆزیسێۆنی گۆڕی بۆ یانەیەکی کۆمەڵایەتی

بەوەی هەر کەسە و بەئارەزووی خۆی ئەوە بکات کەدەیەوێت، گرنگ ئەوەیە تۆ ئەندام بیت لەیانەکەدا و هیچیتر، یاخود کۆی پارتێك تاوەکو نیوەشەوی ڕیفڕاندۆم بڕیاڕە نەدات و دوایی بڕیاڕ بدات بەوەی بڕیاڕ نەدات!

لێرەوە (ناچالاکبوونی (بڕیاڕدان) مان بینی کەچۆن پارتی سیاسی دەکاتە)یانەیەکی کۆمەڵایەتی(و گوتاری سیاسی لێ دەستێنێتەوە. ئەمە زیاتر لەناو بزواتە (پشتخانە چەپەکاندا) ڕوودەدات و پارتە کۆنزەرڤاتیڤەکان ناگرێتەوە. ئەم یانەیە و ئەم ئەقڵی (یانەگەرێتییە) ئاپۆڕەی بەهاوار دروستدەکات، خەریکی هاواری میدیاییە، مردنی سەرکردەکان وەك ئایکۆن دەچێتە جێگەی گوتاری سیاسی و دیسکۆرسی سیاسی و ئەکتی سیاسی. لەڕووداوەکانیشدا یانەکان هەر یانەن هەر یەکەو بەئارەزووی خۆی لێدوان دەدات و لایەنگری دەکات، بەبێئەوەی چاوەڕێی سزای حزبی بێت، چونکە گرنگترین خاڵ لەچوونە ناو یانەکانەوە ئەوەیە خاوەنی ناسنامەی یانەکە بیت و ئابوونەکەت بدەیت، ئەویتر بۆ خۆت دەمێنێتەوە.

ئەوەی جێگەی سەرنجە، بۆ یەکجارە لەمێژووی ئێمەدا (یانەی سیاسی) جێگە بە (حزبی سیاسی) بگرێتەوە، تەنانەت بۆ هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتیش یەکێتی کەسی نەبوو و گۆڕانیش چەندە هاوار دەکات دژی سەرۆك کەچی کەسی کاندید نەکرد بۆ سەرۆکایەتی و ئەندامانی یانەکەش پرسیار ناکەن بۆ ئەمە ڕوودەدات؟ چونکە (یانەی کۆمەڵایەتی) ئەرکی سیاسی و لێپرساوێتی سیاسی لەسەر شانی هەمووان لادەبات، هەر بۆیە ئەرکی یانە، کوشتنی پرسیارە لەمەڕ جەوهەری یانەکە، گرنگ بوونتە لەناو یانەکە و هیچیتر. هەر بۆیە کەس پرسیاری نەکرد بۆچی سێ ڕۆژ دوای بەسەر ماوەی خۆ کاندیدکردندا بەسەرچوو، ئەوسا کاراکتەرێکی بێدەنگی خۆی خۆی نارد بۆ خۆ تۆمارکردن و ڕەتکرایەوە؟

ئاوەها ئەقڵی گاڵتەجاڕی کوردی (کۆڵابیزم – یانەچێتی) دەخاتە بری (پارتی سیاسی) خاوەن دید و بڕیاڕ و ئەکتی مێژوویی. دەبێت لێرەدا ئاماژە بەئەوە بکەم کە ئەکتەرە سیاسیەکانی یەکێتی و گۆڕان کە هەڵسوڕێنەری هەردوو پارتەکەن، پاشماوەی بزوتنەوەی چەپی هەشتاکانی سەدەی بیستن لەناو کۆمەڵەی مارکسیزم لینیزمەوە پێگەیشتوون، ئەمانیش وەك هەموو بزواتە چەپەکانی دونیا بوون بە (یانەی سیاسی) کە جگە لەدروستکردنی (ڤاریتێ سوبێکت – Vérité Subjekt – خودی نمایشکار) هیچی تریان لێ بەرهەمنایەت، کۆی چەپی دونیاش ئێستا هەر خەریکی نمایشە و خودی نمایشکارە وەك ئەوەی ئەکت بکات. بەدیوێکی تردا نەخۆشی (یانە-بوونی چەپ و کۆنە چەپ) دیاردەیەکی دونیایی

سەدەی بیست و یەکە و بەشێوازێکی دیکە فیگورە چەپەدڕینەکانی دونیای سێهەمی تووشکردووە، هەر بۆیە ئەکتەرەکانیان دەبینی بەردەوام لە(خود-نمایشی Vérité Subjekt) بەردەوامدان وەك (خودێکی هەمووشت زان) و (گێڕەوەی هەمووشت زان) خۆیان نمایشدەکەن . سەیریش نییە لەناو ئەم یانە نمایشکارانەدا بێژەران و دروشمخوازەکان خۆشەویست بن. تێبینیش دەکەین ژمارەی بێژەرەکان و نمایشکارانی دەنگ گڕی ماسکولین، کەتوانای هاوار و دروشم گوتنەوەیان هەیە زۆرترین ژمارەی کورسیەکانی پەرلەمانی کوردستان پێکبهێنن، چونکە لەیانەدا نمایش مەرجە، نەك دیسکۆرسی سیاسی. لەم خاڵەوە بەرەی نەخێر وەك دیاردەیەکی هاوتەریبی ئەم (نمایشکارییە) دروستبووە و لەناو هەنای میدیاوە خۆی دەهاوێتە ناو فەزا سیاسیەکەوە.

بەرەکەی دیکە (بەرەی نەخێر) ڕوونترە لە هەڵوێست و تەعبیرکردن لەئیرادە و شەڕی خۆی کردووە و لەسەدا حەوتی زیاتر بەدەستهێناوە. ئەقڵی گاڵتەجاڕی لەم گوتارەدا پۆپۆلیزمە بەهەموو فۆرمە دووفاقیەکەیەوە، لەوەدا تەعبیر لەخۆی دەکات کە هێزی پشتەوەی ئەم بەرەیە پرۆدێکتی گەندەڵیە و مومارەسەی دژە گەندەڵی دەکات، دژە سەربەخۆییە بەڵام گوتارێکی دژە گەندەڵیەکەوە کە خاوەنی هیچ مێژوویەکی ئۆپۆزیسیۆن بوون نییە. لەسەر گریمانەیەکی پۆپۆلیستی سادە وەستاوە بەوەی؛ مادام دەسەڵات ئەم ئەکتەی گرتۆتە دەست، ئیدی دەبێت ئێمە دژی بین، چونکە دەسەڵاتێکە گەندەڵی هەیە و لەزۆر ئەکتدا نادیموکراتە! ئەم (ئەقڵە پۆپۆلیزمە) سەیری دەستەکانی خۆی ناکات کە دەستێکی دروستکراوی گەندەڵیە لەفۆرمێکی تردا بۆ کاپیتالێکی تر خۆی ڕاپسکاندووە. ئەم ئەقڵە لەبەر بەرەژوەندی بێت یان بەشێکی بچوکیان بەبڕوای خۆیان بێت، مەلەفەکانی سەربەخۆیی و دۆسیەکانی گەندەڵی و ئازادیان تێکەڵکردووە، بەڵام وەك هەموو تەوژمێکی پۆپۆلیزمی نوێ لەدونیادا بەدەستی ئەنقەست هۆشیارییەکی ساختە دروستدەکات، لەسەر بنەمای زۆر سادە کار دەکات، بۆ نمونە پۆپۆلیزمی (ناسیونال – سۆسیالزم \نازیەت) لەدوای جەنگی جیهانی یەکەم کۆی دۆڕاندنی جەنگ و باجی گەورەی دۆڕاندنیان نەختە سەر گەندەڵی حوکمی پرۆیسیەکان، بەڵکو هاتن خستیانە سەرشانی جولەکەکانی ناو ئەڵمانیا و بەمەش لەهەڵبژاردندا بردیانەوە و چوونە ناو دەسەڵات و (ئادۆلف هیتلەر) ی نەمساوی توانی پێی ببێتە بەسەرۆك وەزیرانی وڵاتێکی دیکە ئەڵمانیایە.

لەدونیای سەدەی بیست و یەکدا هەمان کارکردنە، هەمان گەوجاندن و

سەرلێشواندنە، بەڵام پشت دەبەستێت بە (تێك شێ) و نمایشی سادەکاری پڕنسیبەکان و گەمەکردن پێوەی بۆ گەوجاندنی گشتی و دروستکردنی ژنیگەیەکی پۆپۆلیستی تێدا گەوجاندن مێگەلی سیاسی دروستدەکات. ئەوەی جێگەی سەرسوڕمان بوو وەك چۆن بزوتنەوەی AFD ڕەگەزپەرست و دژە بێگانە لەم ساڵانەی دوایی لەئەڵمانیادا توانیان چینی ناوەڕاست، یان بابەتێن بۆرژوازی بچوکی ڕۆشنبیر بۆ خۆی ڕاکێشێت و ئێستا لەم هەڵبژاردنەی دوایدا توانیان ببنە هێزی سێهەم لەپەڕلەمان و حکومەتی ئەڵمانیا. ئاوەها ئەم بەرەی نەخێرە چەند هونەرمەند و ڕۆشنبیری بۆ خۆی ڕاکێشا. لێرەدا پێموایە تەوژمی پۆپۆلیزمی نوێ دەموچاوێکی دیکەی گڵۆباڵیزمە و لەم ساڵانەی دوایی مەترسیەکی گەورەی لەهەڵکشانیدا بۆ سەر بەهاکانی دەوڵەتی کۆمەڵایەتی و موڵتی کولتوریزم و سۆلیدارێتی کۆمەڵایەتی دروستکردووە ، بۆنمونە پارتێکی ڕاستڕەوی وەك UKP لەبریتانیا توانی ڕیفراندۆمی برێکست لەسەر ڕستەیەکی سادە وەك (بریتانیا تەنها بۆ بریتانیەکانە) بباتەوە و ڕایان وەهابوو دەبێت دەرچن لەیەکێتی ئەوروپا، شۆك بوو کەئەمان بەم سادەکارییە توانیان برێکست ببنەوە، تەنانەت بۆ بەشێك کۆنزەڤاتیزمی ئەم بردنەوەی ڕیفراندۆم بریتانیش شۆك بوو.

سیفەتێکی دیاری ئەقڵ پۆپۆلیستی ئەوەیە دووردەکەوێتەوە لەهەمەلایەنی لەگوتاری نوسراو و گوتراودا، هەمیشە ئەو هۆشمەندییە سادەی سەرجادە زیندوودەکاتەوە و دەیکات بەفۆرمێکی سیاسی و دووبارە فڕێداداتەوە ناو مۆب و کۆمەڵگە، بەئامانجی دروستکردنی مێگەلی جەماوەری بەهاوار بەمانای دروستکردنی (مێگەل – Pöbel پوێپل – Mob مۆب) سیاسی و کۆمەڵایەتی، بۆ ئەمەش جنێوی سیاسی، مۆرلێدان لەم هێز و یان ئەویتری نەیاری، قسەفڕێدانی بازاڕیانە لەفۆرمێکی میدیایی و دروستکردنی حەیاچوون و سکانداڵەکان کاری ئەوە. ئەم ئەقڵە هەمیشە هاوار دەکات، بەبێ هاوار توانای ژیانی نییە. ئەم ئەقڵە لەقووڵبوونەوە و هەستی جیاکردنەوەی ئەم لەئەویتر دەترسێت. ئەم ئەقڵە خۆی بەڕستەی کورت و تەشهیری پەلە و ڕستەی تیژی بۆ شکاندین بەرامبەر دەخاتە گەڕ.

هەرەها گشتاندن و ستیریۆتایپکردن و مۆرلێدانی ئەم و ئەو بە گەندەڵ و دژە گەندەڵ و شۆڕشگێڕ و جەلاد و فریشتە کاری ڕۆژانەیەتی. دیارە ساڵانێکە ڕۆشنبیرانێك هەن بەجووتە و بەکۆمەڵ گوتاری پۆپۆلیستی دەنوسن، دەبێت لەسەر هەموو شتێك قسەبکەن و پابەندی بکەنەوە بە شەڕەکانی خۆیانەوە. میتۆدەکی دیکەیان بەردەوامی

دەرکەوتنە لەسەر شاشەکان و دووبارەکردنەوەی ڕستەی جادە لەفۆرمێکی سادەدا بەناوی شرۆڤەی سیاسیەوە، کۆی ئەم ژینگە پۆپۆلیزمە و زۆنگاوە پڕ هاوارەی دروستکردووە. ئەم ئەقڵە کە کاری لە قاڵبدانی ڕای جیاوازە و خەریکی پێلێنکردن و جنێوی سیاسی دروستکردنە، کەشێکی دروستکردووە کە مێگەلی کۆمەڵایەتی و تۆڕە کۆمەڵایەتیەکانی پڕ کردووە لە وزەی نێگەتیفی پڕ جنێو، کەدەرهاویشتەی ئەم گوتارە جنێوبازییە هیچیتر نییە، جگە لە پۆپۆلیزمی ئەقڵێکی گاڵتەجاڕی لەو وەهمەدا دەژی کە پراکتیزەی گوتاری ڕۆشنگەرانە دەکات. ئەم هۆشمەندە ساختەیە بەدەربڕینی سلۆتەردایك کۆی میدیای بنیراو بیستروا و نوسراو لەکوردستاندا کاری لەسەر دەکات و لەکوردستانیشدا ساڵانێکە ئەم لەقاڵبدان مۆر لێدان و جنێوفرۆشیە بۆتە خۆراکی بردنەوەی کورسیە پەڕلەمانی و وەرگرتنی پسوڵەی نەوتی دزراو و دەوڵەمەندبوونی خێرا لەڕێگەی پۆپۆلیزمەوە.

ئاوەها لەفۆرمێکی لاوازدا کاپیتالیزمی بەرهەمهاتووی مافیاگەرایی لەکوردستاندا بەرەیەکی دروستکرد بەناوی (بەرەی نەخێر) هەموو جارێکیش بەئاشکرا دەیانگووت؛ گەر ئێمە بەرهەمی گەندەڵین بۆچی دادگایمان ناکەن؟…ئاوەها ئەقڵی گاڵتەجاڕی لەناو کەیسەکانی گەندەڵی یەکتردا شەڕی یەکتریان دەکرد. لێرەوە پۆپۆلیزمێکی سادەی کاپیتالی لۆکالی کەخەون بەوە دەبینێت وەك دەسەڵات ببێتە کاپیتالی نەوت، لەبەرامبەر (بەهای سەربەخۆیی) گەمەی پۆپۆلیستی خۆی لەفۆرمێکی بچوکدا وازی دەکات. بەدەستە ئەنقستی جیاکردنەوەی (ئەم) لە (ئەویتر) تێکەڵ دەکات، یاخود بۆ بەرژوەندیەکی لۆکالی و کەسی، باز بەسەر بڕیاڕدان بەسەر ئەم پرسەدا دەدات و لۆجیکی لێ تێکدەچێت.

لەڕاستیدا گەندەڵی پرسی ژیانی ڕۆژانەیە بەدرێژایی سەدەکان لەچەندەها فۆرمدا خۆی دووبارە دەکاتەوە و دەبێت بەردەوام شەڕی بکرێت، بەڵام سەربەخۆیی شوناسە، سنوورە، کەرامەتی نیشتمانییە و یەکجار ڕوودەدا و جێگیر دەبێت. خۆ ئەگەر وڵاتانی دونیا چاوەڕێیی ئەوەیان بکردایە تاوەکو دیموکراتی بگاتە دوا ترۆپکی کەماڵ، ئەوسا سنوور و پێناسەی نەتەوەییان بانگەشە بکردایە، ئەوا دەبوایە لەسەر ئەم زەویە یەك نەتەوەی تێدا نەبێت کەخاوەن سنوور و دەوڵەت بێت. خۆ لەگریکی کۆنەوە دەوڵەت هەیە، بەڵام دیموکراتیەت پڕۆسەیەکە تا ئەمڕۆ کۆتایی نایەت. لێرەوە دەوڵەت قەوارەیە، سنوورە، ماڵە، شوناسێکی سەرەتاییە، دەبێت هەتبێت، تاوەکو نەتبێت دیموکراتی لەکوێدا بەدیدەهێنیت. تەنانەت وەکو نوسەر (بەکر عەلی) دەڵێت؛

تاوەکو نەتەوە نەبیت ناتوانیت نێونەتەوەیی بیت، تۆ دەبێت National بیت ئەوسا دەتوانیت International وەك ئەوە وەهایە تۆ بڕوانامەی سەرەتایت نەبێت و بتەوێت بچیت لەزانکۆ بخوێنیت.

بەڵام دەشبێت ئەوە بڵێین؛ کە گومان لەوەدا نییە کەدەوڵەت دروستکردن لەسەدەی بیست و یەکدا هەر دەبێت لەسەر بنەماکانی دیموکراتیەت دامەزرابێت، بەڵام (دیموکراسیەکی کامڵ) وەك ئەوەی باسی لێوە دەکرا، ئەمە خاڵی گاڵتەجاڕیی ئەم ئەقڵەیە. سادەکارییە بڵێین؛ کەڕیفراندۆمی سەربەخۆیی لەناو میللەتێکدا مەرجی جێبەجێکردنی یەکڕاستەی نییە، زۆر میللەتان هەن چەندەها جار ڕیفراندۆمیان کردووە و دەیکەنەوە، بەمانای بەچەندەها قۆناغدا تێدەپەڕێت، بەڵام بەگشتی ئەمە چرکە ساتێکە کۆی میللەتێك، گروپێکی کۆمەڵایەتی بڕیاردەدات بەوەی چی لەدۆیاتی بەکۆ بیخاتە ناو سنقوی دەنگدانەوە. ئەوەندەی ڕەمزییەتی دەرئەنجامەکان گرنگە، بەوەی بەهایەکی نوێ دەخاتە ناو کایەی سیاسی و کولتورییەوە، کە گوتاری سیاسی لەدوایدا بە گۆشەنیگای جیاوازەوە کاری لەسەر دەکات. ئەمەش گرنگی هەر ڕیفراندۆمەکی سەربەخۆییە لەهەر شوێنێکی دونیادا بێت بەتایبەت بەڵێ بۆ سەربەخۆیی هیچی نەکردبێت، (شوناسێکی ڕەمزی) دایەوە بە کورد خۆی وەك میللەتێك کەبەدرێژایی مێژوو جینۆساید کراوە و زمانی لێ قەدەغەکراوە و بوونی فیزیکی لەژێر هەڕەشەی بەردەوامدا بووە. ئەم بەڵێیە لەدژی دووبارە جینۆساید ، لەدژی ئەقڵی کۆلۆنیالستی و شۆڤێنزمی ناوچەکە بوو، بانگەشەش بوو بۆ ئەوەی دووبارە ئەم میللەتانە پێکەوە دانیشتن و باس لەچارەنوسی هاوبەش بکەن، بەمانای چەندەها ڕەهەندی مێژوویی گەورەی لەخۆی گرتووە، دەنا لەسەدا نەوەدووی باشووری کوردستان و بەپشتگیری کۆی کورد، دەنگی خۆی پێ نەدەبەخشی. ئەم ڕیفراندۆمە دەنگدانێك بوو لەدژی شۆڤێنزم و پان عەرەبیزم و تورکیزم و ئێرانیزمی دەوڵەتە ناسیونالیزمیەکانی ناوچەکە. لێرەوە ئەم دەنگدانە دەچێتە پاڵ ئەو هێزەی کەداوای فراوانکردنی دیموکراسیەت و دادگایکردنی گەندەڵی دەکات، چونکە ئەم وزەگەورەیە کۆمەڵگە کەداوای سەربەخۆیی دەکات، هەمان وزەیە کەداوای دادپەروەری دەکات، بەڵام لەبەر غیابی هێزی سیاسی ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستەقینە، ئەم وزەیە دەچێتە ناو دەستی هێزە تەقلیدیەکانەوە، کەئەمەش لاوازی ئەم بەرەیە نیشاندەدات کەجگە لە فینۆمینێکی میدیایی و کولتوری هاوارکردن نەبێت، هیچیتر نین. لەسەر ئاستی کردەیی، مۆبیلاریزەکردن و ڕێکخستن و پەروەردەکردنی ئەندامەکانیان، بەهەمان میتۆد و کولتوری هێزەکانی ناو دەسەڵاتە، هەر بۆیە گوتارێکی جیاواز، دیسکۆرسی جیاواز نابینین لەسەر ئاستە

سیاسی و کردەییەکەدا، و ناتوانێت ئەم وزە گەورەیە ی لەسەدا نەوەدودووە مۆبیلاریزە بکات، بەڵکو نەزانانە لەدژی خەونەکانی سەربەخۆیی دەوستێتەوە یاخود دوودڵە لەدەنگدان.

دووفاقیەتی سیاسی و مۆراڵی ، چۆن لەکارکتەرە سیاسییەکانی دەسەڵاتدا ئاشکرایە، ئاوەهاش لەناو (بەرەی نەخێرە فەرمییەکە) و ڕابەڕی یەکەمدا ئاشکرا خۆی نمایشدەکات. ئەم کاراکتەرە خۆی بەرهەمی گەندەڵییە، بەشێکە لەئابوورییەك لەکوردستانێکدا، کەئابووری میلیشیا و مافیایزمە. پڕۆژەی ئابووری گەورە لەکوردستاندا یەکسانە بە گەندەڵی و دۆسیەکانی دەسەڵات و کەسایەتیە سیاسیەکانی پشت پڕۆژەکان، ئەمە لای منداڵێکی قۆناغی سەرەتایی ئاشکرایە، ئیدی چۆن گەنجێك ئاوەها لەپڕ بوو بەملیۆنێرێکی ترسناك و بیزنس مانێك لەوڵاتێکدا کەخاوەنی هیچ پیشەسازی و ئابووریەکی بەرچاو نییە. ئەمجۆرە ئابوورییە مافیاگەراییە لەئەمریکای لاتین، کامبۆدیا و کۆڵۆمبیا و ئەرجەنتین و زۆریتر لەوڵاتانی ئەفریقادا بوونی هەیە، کەملیۆنەرەکان لە خانووی تەنەکەوە دێنە دەرەوە بۆ خانووی ئاڵتونی. لێرەوە نەخشەی ئەم (نەخێرە فەرمییە) دەرهاویشتیەکی دیکەی گەندەڵییە لەتەنیشت دەرهاویشتەکانی دیکەوە و بەشێکی دیکەی ئەقڵی گاڵتەجاڕی کوردییە.

دووهەم ئەکت – پارتی دیموکرات و نیوەی یەکێتی نیشتمانی؛

ئەقڵی گاڵتەجاڕی سیاسی، سینیزمی سیاسی، لەناو پارتی دیموکراتیدا بەجۆرێکی دیکە مامەڵەی لەگەڵ ئەم بەها گەورەیە (سەربەخۆیی) کرد. وەك گەمەیەك مامەڵەی لەگەڵدا کرد، کەبتوانێت نەیارە لۆکالیەکانی تێکبشکێنێت و لاوازیان بکات، بوارێکی فراوانیش بکاتەوە بۆ کێشەی سەرۆکایەتی، بێگومان بەجۆرەی پارتی خوازیارێتی.

دیارە پێش هەموو شتێك یەکێك لەسیفەتەکانی ئەقڵی گاڵتەجاڕی ئەوەیە شتێك دەڵێت و شتێکی دیکە دەکات و شتێکی تر لەپشت کردەکانیەوەیەتی، بەمانای هەڵسوکەوت و شێوازی بیرکردنەوە و کردەی وەك یەك نین. لێرەدا لەناو پارتیدا بەدەستی ئەنقەست بێت یاخود دەرهاویشتەی ئۆتۆماتیکیانەی ئەقڵی گاڵتەجاڕی بێت، بەهاکان دەچنە ناو کایەی کارکتەرە گەمەکارە سیاسیەکەوە، بەمانای بەهاکان تاوەکو ئەو چرکە ساتە بەهان، کەچەند ئامانجێکی لۆکالی بچێك دەپێکن، ئیدی ڕەهەندە گەورە دوو مەوداکەی جێگەی گرنگی پێدا نییە. بێگومان ئەم ئەقڵە یان ئەوەیە نەزانانە خۆی داوەتە بەر ئەم پرسە گەورەیە، کەئەمە گریمانەیەکی لاوازە، یاخود لەپێچێکدا بیری لەو بۆشاییە

گەورەیەش کردێتەوە کەدوای ڕیفراندۆم دێتە ئاراوە و دەتوانێت گەمەی تێدابکات، بەوەی گەر هەڵبژاردن بکرێت لەکوێدا بکرێت، لەسنووری دەنگدانی سەربەخۆیی کە ناوچە جێ ناکۆکەکانە یاخو لە سنووری هەرێمە فیدرالیە ئێراقیەکە؟

لێرەوە جارێکیتر سینزمی کوردی گەمە بەبەهاکان دەکات، چونکە گەر ئۆپۆزیسیۆن داوای هەڵبژاردنی گشتی بکات لەوادەی خۆیدا، ئەوا لەبەر یەکلانەبوونەوەی دەرئەنجامەکانی ڕیفراندۆم لەگەڵ حکومەتی ناوەند سنووره جوگرافیەکەی هەڵبژاردن گرفتی تێدەکەوێت، گەر سووربێت لەسەر ئەنجامدانی هەڵبژاردن بەپێی سنووره هەبووەکان ، ئەوا بەرامبەر دووگرفت دەبێتەوە؛ یەکەم وەك ئەوە وەهایە داوای هەڵوەشاندنەوەی سنووری هەڵبژاردنی ڕیفراندۆم بکات. چونکە گەڕانەوە بۆ سنووری پێش ڕیفراندۆم خۆی لەخۆیدا هەڵوەشاندنەوەیەکی پراکتیکیانەی دەرەنجامەکانی ڕیفراندۆمە! بەمەش دووبارە ئۆپۆزیسیۆن دەخرێتە بەر هێرشی دژە سەربەخۆیی و نیشتمان پەروەری دەخرێتە بەر پرسیار، کەئەمەش زیان لەئۆپۆزیسیۆنەکان دەدات، یاخود ئەوەیە دەبێت رازی بن بە چاوەڕێکردنی دەرئەنجامەکانی ڕیفراندۆم کە سەرۆك بارزانی دووساڵی بۆ دیاریکردووە، بەمەش هەم پرۆسەی دیموکراسی و هەڵبژاردن دوادەخرێت، و هەم پێگەی پارتەکانی ناو دەسەڵات بەهێزتر دەبێت…

ئەوەی لەم کردەیەدا، لەم شێوازی بیرکردنەوەیەدا سەرنجی من ڕادەکێشێت، دروستکردنی فەزایەکە تێدا دووفاقی و دوو دەموچاوی دروستدەکات، بەمانای دروستکردنی ژنیگەیەکی پڕمیکرۆبی گاڵتەجاڕی کە کاراکتەرەکان بۆ سیاسەتکردن دەبێت یان بێدەنگ بن، یان بچنە باری چاوەڕوانی، یاخود دەبێت گەمەی دووفاقی بکەن، بەمانای هەڵبژاردەکانی کە پارتی دیموکرات وەك هەموو پارتێکی کۆنزەڤاتیڤەکی دونیا دەیخاتە بەردەم هێزەکانی دەرەوەی خۆی دوو چارەسەر دەهێڵێتەوە یان دەبێت گەمەکار بیت لەگەلیدا، یاخو دەبێت لەناو ونبووندا ، بۆهیمیانە لێدوان و هەڵوستی دژ بەیەکت هەبێت. ئەم گەمەیە تەنانەت توانیوویەتی یەکێتی نیشتمانی کوردسیتانیش بکاتە دووبەشەوە، گۆڕان بکاتە دووبەشەوە لەدەنگداندا، و لەبەغدا شتێك و لەکوردستان شتێکی دیکە، لەسەر شاشەکان شتێك و لەهەڵوستێکی دیکە شتێکی تر، ئاوەها تاکە کەس کە کۆی ئەم کۆڕاڵە هیپۆکرسیە (دووفاقیە) دەجوڵێنێت پارتی دیموکراتی کوردستانە.

دیوێکی دیکەی بیرکردنەوەی گاڵتەجاڕی لەوەدا خۆی نمایشدەکات کە پارتی دیموکرات چاوەڕوانی ئەو پشتگیریە گەورەیەیان نەدەکرد لەم

پێسەیە، خۆیان بۆ گەمەیەکی سووکتر ئامادەکردبوو، نەك گەمەیەکی قورس لەگەل جیهاندا. ئەم بیروڕایە لەسەر ئەم نەخشەیە گەمەی خۆی دەکرد، بەوەی گریمانەی ئەوەی دەکرد کە بیروڕای (ئەنتی – پارتی) کاردانەوەکەی لەسەر بنەمایەکی زانراو دەبێت بەوەی؛ بارزانی دەیەوێت بەم پرسە شوێنای خۆی لەسەرۆکایەتیدا درێژە پێبدات…ئەمە لای هەمووان ئاشکرایە. هەر لەبەرئەوە مەزندەی ئەوەیان دەکرد، کە خەڵکی کوردستان بەشداریی بکەن، بەڵام دەڤەری سلێمانی و هەڵەبجە و گەرمیان و کوردانی هەندەران و گۆڕان و ئیسلامیەکان و بەشێکی زۆری مووچەخۆران دەنگ نەدەن و بایکۆتی بکەن. بەمانای ئەم ئەقڵە وەهای مەزندە کردبوو؛ کە بەشدارییەك دەبێت خۆی لەسەروو پەنجاوە دەدات، بەمانای (بەڵێیەکی لاواز) بۆ سەربەخۆیی، بێگومان (بەڵێی لاواز) دەکرێت سەوداکاری لەسەر بکرێت چونکە بەڵێیەکی لاوازە. یاخود گریمانەی ئەوەیان دانابوو، کە کۆی دەنگدان (پەنجا بەپەنجا) بکەوێتەوە، یاخود لەحاڵەتی دەگمەندا نەخێر دەبێت. بەمانای بەشداری و بەڵێیەکی لاواز دەنگدانەوەی جیهانی بەرچاو بەدووی خۆیدا ڕاناکێشێت، یاخود دەنگدان بەنەخێر دەشکێتەوە، بەمەش پارتی دوو قازانجی سیاسی لەبەرچاو بوو:

یەکەم: گەر شکستی هێنا پارتی دەبێتە پاڵەوانی نیشتمانی و ئەوانیتر دژە سەربەخۆیی.

دووهەم: گەر سەرکەوتنێکی لاوازی هێنا، ئەوا لەبەرئەوەی زۆرینەیەکی ڕەها نین، دەتوانێت لەگەڵ بەغدا سەودا بکات و بەمەش پارتی لەگێشەگیری سیاسی ئێستای دێتەڵ دەرەوە و دەیکاتەوە بەئەکتەری بڕیاڕدەری چارەنوسەکان، ئەمەش بەهایەکی دیکە دەبەخشێت بە پارتی، وەك پارتێکی نەتەوەیی خۆی نمایشدەکات.

لێرەوە پێموایە گەر پارتی دیموکرات درکیان بەوە بکردایە، نەیارە سیاسی و فیکرییەکانی پارتی بەو جۆشەوە بەشداریدەکەن ودەچن دەنگ بە (بەڵێ) دەدەن و زۆرینەی ڕەها بەدەستدێنن، ئەوا پارتی دیموکرات ئەم هەنگاوەی نەدەنا. گەر بیانزانیایە لەسەدا نەوەد و دوو بەشداری دەکات بە (بەڵێ) کە ئەم ژمارەیە لەوەی (کاتالانیا) بەرزترە، بە ڕەچاوی ئەوەی میللەتی کورد هۆشیارە بەوەی چوار دەوری بەسوپای زۆر دڕندە دراوە و سزای توند دەدرێت، بەڵام سەرەڕای ئەوە دەنگ بەبەڵێیەکی بەهێز دەدات. بەمجۆرە وەك گریمانەیەك پێموایە هاوکێشەکە بۆ پارتی دیموکرات قورستر کەوتێتەوە. دیارە دەکرێت لەڕووی سیاسیەوە پێچە بەدەورەی لەگەڵدا بکەن، بەڵام گەر بیکەن، ئەوا لەڕووی ئەخلاقی و دۆسیەی نەتەوەییەوە، نسکۆیەکی ترە نەك

تەجاوزی نسکۆی ١٩٧٥ ناکات، بەڵکو دەبێتە نسکۆی ٢٠١٧ بۆ مێژووی پارتی دیموکرات و خودی سەرۆك بارزانی.

لەم گریمانەیمدا پێموایە ئەوان گرەویان لەسەر (بەڵێی لاواز) یان تاڕادەیەك نەخێر کردبوو. بۆ پشتڕاسکردنەوەی ئەم ڕایە بچوکەم، ئەوەبوو لە کاژێرەکانی یەکەمی ڕۆژی دەنگداندا (نێچیرەڤان بارزانی) بەپەلە کۆنگرەی ڕۆژنامەوانی گرت و ویستی قەبارەی دەنگدان کەمبکاتەوە و ئەو گووتی: ڕیفراندۆمی بۆ جیاکردنەوەی سنوور نییە! …ئەمەی کاتێك گووت کەهێشتا خەڵك دەچن دەنگ بۆ سەربەخۆیی بدەن. لەوبڕوایەشدا نیم ئەوەندە هۆشیار نەبن بە (شوێن و کات) ی لێدوانەکانیان!

هەموو کەس ئەو پرسیارەی دەکرد؛ ئایا ئەو (هاوکاتیە) بۆ کۆنگرەی ڕۆژنامەوانی گونجاو بوو، کە ئەو قسە ترسناکەی تێدا بکرێت؟ بێگومان ئەوان هوشیاربوون لەوەی کەدەیڵێن و دەیانەویست (بەڵێیەکی لاواز بێت) نەك بەڵێیەکی بەهێز، چونکە بەڵێی بەهێز، کۆی گەمەکە قڵپدەکاتەوە، بەڵام تازە زۆرینەی ڕەها هاوکێشەکەی قڵپکردەوە.

سەرکردایەتی کوردی دەسەڵاتدار لەباشوور وەهای لەمێشکدا بوو، کەدەتوانێت ئەکتی سەربەخۆبوون بکات بەبێئەوەی خۆی (کاراکتەری سەربەخۆیی) لە ڕۆحیدا و لەکەسێتی سیاسیدا بوونی هەبێت. بەمەش دەریخست کەلاوازیەکی هەیە بۆ دەرکپێکردنی وانە مێژوویەکانی دونیا. دەستدان لە (بەها گەورەکان) و فڕێدانی بۆ ناو کۆمەڵگە، دەرخستەی مێژوویی گەورەی دەخاتەوە، کەوەك شمشێری دووتیغ وەهایە، گەر ئاگادار نەبیت ئەوا خۆت لەتدەکات. لێرەوە ئەقڵی گاڵتەجاڕی کوردی ئەو شمشێرەی هاتە ناودەستەوە کەسەربەخۆییە و ناوێرێت بەهیچ لایەکدا بیوەشێنێت، چونکە دەزانێت کەخۆی پێ زامدار دەکات، هەر بۆیە لەسەرەتادا گووتم؛ بەڵێ بۆ سەربەخۆیی کوردستان لەهەناویدا نەخێری بۆ دیسپۆتی کوردی هەڵگرتووە.

تازە دونیا ناگەڕێتەوە بۆ دوای 25.09.2017 چونکە بەهایەکی گەورەی وەك (سەربەخۆیی) دەستی لێدرا، لەخەون و سروود و خەونی شاعیرانەوە کرا بەدەنگ و بەڵێیەکی مێژوویی و بەڵگەیەکی مێژوویی حاشا هەڵنەگر. ئەقڵی گاڵتەجاڕی لەوەدا ماسکەکانی کەوت کە هەر لەیەکەم کاژێرەکانی پڕۆسەی دەنگدانەوە، وەئاگاهاتەوە، بەوەی تازە سنوورێکی بەزاندووە زۆر ترسناك، سنوورێك بەم کاراکتەرەوە ناتوانێت بەرەنگاری بێتەوە.

لێرەوە دڵنیکخۆتەمان بیردێتەوە کە دەیەوێت بەرەنگاری پەروانەکانی

(ئاشی با) بێتەوە ، چونکە وەها دەزانێت هەژدیهاکانی سەدە تاریکەکانی ناوەڕاستن، لەدواجاریشدا کە لەخەونە سوارچاکیەکەی وەئاگادێتەوە، لەناو پێخەفەکیدا بەدڵشکاوی دەمرێت. بەهەقەت دەبێت سەرۆك بارزانی ئاگادار بێت و ئەم کەیسە بەناو ئەقڵی گاڵتەجاڕیدا نەبات، لەم پێچەدا لەڕووی ڕەمزییەوە جلە سوارچاکیەکانی دڕنکیشێت لەبەر نەکات، چونکە وەئاگاهاتنەوە، دووبارە نسکۆیەکی هەزارو نۆسەدو حەفتاو پێنجە، بەڵام لە سەدەی بیستو یەکدا. ئەمجارە نسکۆیەکە تەنها بۆ خۆی و پارتەکەی، نەك بۆ میللەتی کورد.
تەواو

چەند سەرچاوەیەك پەیوەندیدار بەم باسەوە :

– ئیسماعیل حەمەئەمین / بەکر عەلی – سلۆتەردایك لەنێزیکەوە – سێینە کتێب – دەزگای سەردەم ساڵی ٢٠١٦

Peter Sloterdijk, Kritik der zynischenVernunft. SV. 1987 –

Migel de Cervantes, Don Quijote , a new translataion by – .Burton Raffel. editing by Dina De Armas Wilson

تێبینیەك: ئەم نوسینە چەند سەرنجێکی خێرا وتێبینیەکن لەدیاردەی (ئەقڵی گاڵتەجاڕی کوردی لەکۆنتێکستە مێژوویەکەیەدا) هەوڵدانێکە بۆ تێگەیشتن لەکۆی ئەقڵی سیاسی کوردی لە سێکتەرە جیاوازەکانیدا، بێ هیچ مەبەستێکی سیاسیانەی بەرتەسك بەکارنایەت.

تەواو – لەندەن 02.10.2017

بەرپرسیاریەتی ڕۆشنبیر … د. شەونم یەحیا

کارو لێپرسراویەتی ڕۆشنبیر لە پێناو دروستبوونی دۆخێکی ئارام و خۆشگوزەرانی هاوڵاتیان و چەسپاندنی دادپەروەری و نەهێشتنی توندوتیژیی و گەندەڵی و هەبوونی شەفافیەتە لە کۆمەڵگە ، هەموو ئەم پرسانە پرسی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابورین ، گرنگە ڕۆشنبیری

هەقیقی کاری لەسەر بکات ، جیهانبینینی هەر ڕۆشنبیرێك لەوەی دیکە جیاوازە چونکە کاری ڕۆشنبیر جوهدێکی کەسیە، میتۆدۆلۆژی هەریەکێکیان جیاوازە لەوەی دیکە ، هەرچەندە ئەگەر خاڵی جیاوازیش لەنێوان ڕۆشنبیران هەبێت ، لە رووی ئاینی یان ئایدیۆلۆژییا یا ناسیۆنالیتێ، بەڵام گرنگە کۆمەڵێك پێوەر ئەوان کۆبکاتەوە ئەویش ئەو پرسانن کە لەسەرەوە ئاماژەم بۆ کرد.

بێگومان دوورە پەرێزی ڕۆشنبیر کاریگەری نێگەتیڤی لەسەر بەرپرسیاریەتی ڕۆشنبیر یا دابەشبوونیان بەسەر ئایدیۆلۆژیای حزبە سیاسیەکان دەبێت، ئەمەش دەبێتە فاکتەری لێکترازان ، نەك تەنیا لەنێوان ڕۆشنبیراندا ، بەڵکو لەنێوان خەونبینینی هاوڵاتیان و ڕۆشنبیرانیش ، کاری ڕۆشنبیر لەنێو دامەزراوە ئەکادیمیەکان فاکتەرێکی بەهێزە بۆ پێدانی مسداقیەت و هەستکردن بە بەرپرسیاریەتیەکی هەقیقی ، واتا بابەتی بوونی ڕۆشنبیر ، لێرەوە پەیوەندییەکان نزیك دەبێتەوە .

هەروەها بوونی کەناڵی تایبەت بە گواستنەوە و گەیاندنی گووتاری ڕۆشنبیر ، زۆرجار بەهۆی نەبوونی کەناڵێکی ئازاد ڕۆشنبیران دەکەونە ژێر گووشار و گومانی هاوڵاتیان ، چونکە لەهەر کەناڵێك دەرکەوێ لەسەر ئەو لایەنە هەژمار دەکرێت ، زۆرجار ڕۆشنبیران لە کەناڵەکانی ئۆپۆزیسیۆن دەردەکەون بۆیە لەلایەن دەسەڵات و هاوڵاتیانیش گومان لە سەربەخۆی دەکرێت ، ئەمەش بازنەی پەیوەندنی نێوان هاوڵاتیان و ڕۆشنبیر فراوان دەکات. جگە لەگومانکردن لە بەرپرسیاریەتی ڕۆشنبیر .

بۆنموونە بەرپسیاریەت و جیهانبینی ڕۆشنبیرێکی نادینی واتا سیکولار لەگەڵ خەونی کۆمەڵگەیەکی پاریزیخوازی ئیسلامی زۆر جیاوازە ، بە هەمانشێوە بەرپرسیاریەت و جیهانبینی ڕۆشنبیری ئاینی لە کۆمەڵگەیەکی کراوە و مۆدیرندا جیاوازە . بۆیە بەیەکگەیشتنی ئەم دوو جیهانبینیە کارێکی ئەوەندە ئاسان نیە، لەهەردوو کۆمەڵگە پێویستی بە هوشیارێکی باڵایە لەپێناو نزیکبوونەیوەی پەیوەندییەکان.

هەروەها دەمانەوێت بڵێن لەبەر ئەوەی پێوەرەکانی ڕۆشنبیر لە کۆمەڵگەیەکەوە بۆ یەکێکی دیکە جیاوازە پێوەرێك لۆکالیە کۆمەڵگە دەیدات و پێوەرێکیش جیهانیە ، ئەمە وا دەکات کە بەرپرسیاریەتی ڕۆشنبیر و مەرترسیەکانی بەردەمیشی جیاوازبیت ، بۆ نموونە ئەو ڕۆشنبیری رەخنە لە ئاین دەگرێت ئەو مەترسیەی رووبەرووی دەبێتەوە لە کۆمەڵکەیەکی موسلمان زۆر جیاوازتر لەو ڕۆشنبیرییەی کە لە

کۆمەڵگەیەکی علمانیە بە شێوەیەکی ڕێژەیی بۆ نموونە ڕەخنە لە ئاین دەگرێت. ، ڕۆشنبیران لە کۆمەڵگەیەکی سکولاریش هەندێ جار دووجاری توندوتیژی دەبنە لەکارەکانیان لەوانە ستافی ڕۆژنامەی (شارلی هیبدۆ) لەلایەن گرووپە تیرۆریستیەکان ، پەیوندیەکانی ڕۆشنبیر تەنیا ناجێگیر و نا ئارام نیە لەگەڵ دەسەڵات ، بەڵکو ئیشکالیەتی ڕۆشنبیر لەگەڵ کۆمەڵێك کەناڵی تریشە لەوانە توندڕەوی ئاینی و ئیسلامیزمی ڕادیکاڵ و داب ونەریت کۆن و سیستەمی سەرمایەداری ، لەوانە ئالان تۆرین لە کتێبی " دوای قەیران " باس لە هەژموونی سەرمایەداری ئەمڕۆ بەسەر کۆمەڵگە دەکات کە کۆمەڵگەیەکی ئیفترازی لەرووی ئابووریەوە خوڵقاندووە کە ژیانی کرێکارانی خستۆتە مەترسیەوە.

بۆیە ئەمە بۆمان ڕووندەکاتەوە کە بەرپرسیاریەتی ڕۆشنبیر و مەترسیەکانی بەردەمی لە دۆخێك یان لە حاڵەتێك بۆ حاڵەتێکی تر دەگۆڕدرێت. بۆنموونە دۆخی ئەو ڕۆشنبیرەی ڕەخنە لە هەژموونی تەکنەلۆژیا و کاریگەرییە نەگەتیڤیەکانی دەگرێت ، زۆر جیاوازتر لەوەی کە لە توندڕەوی ئاین دەگرێت.
ئەو ڕۆشنبیر و ئەکتەری ڕۆشنبیریانەی کە پروپاگەندە بۆ دەسەڵات دەکەن لەهەر کۆمەلگەیەکەوە بێت لەلایەن دەسەڵات قبوڵکراون چ دکتاتۆر یان دیوکراسی بێت ، بە پێچەوانەی ئەوانەی کە ڕەخنە لە دەسەڵات دەگرن بێگومان لێرەدا بەپرسیاریەتی هەردووکیان جیاوازە.

بەرپرسیاریەتی ڕۆشنبیر لە دۆخێکەوە بۆ یەکێکی دیکە دەگۆڕدرێت ، لە ڕۆژئاوا ڕۆشنبیران لەگەڵ هاوڵاتیان ڕەخنە دەگرن و خۆپێشاندان دژی دەسەڵات دەکەن ، تاوەکو دەسەڵات بەرەو تاکڕەوی نەڕوات ، تاوەکو دیموکراسیەت جوانتر بکەن بێکاری نەهێڵن و یاساکان لە خزمەتی هاوڵاتیان نەك کۆنترۆڵکردنی بێت ، ڕێگری لە دروستبوونی دکتاتۆریەت و تاکڕەوی دەکەن ، لەوانە سارتر کتێب لەسەر داگیرکردنی جزائیر لەلایەن فەرەنساوە دەنوسێت بەناوی (عارنا فی الجزائیر 1961) (شەرمەندیمان لە جەزائیر 1961) ، ئالان بادیۆ لە 2007 کتێبێکی لەسەر سارکوزی سەرۆکی پێشوی فەرەنسا بە ناوی (سارکوزی مانای چیە) بڵاوکردەوە.
لە ڕۆژهەڵات تاك ڕێخۆشکەرە و هاوکارە لە دروستکردنی تاکڕەوی ، زۆر بەی جار ڕۆشنبیران خۆیان دەبنە فاکتەرە بۆ خوڵقاندنی دۆخێکی وا، هەر لەو ساتە وەختەدا ڕۆشنبیر پێوەرەکانی خۆی لە دەست دەدات و دەبێت بە ئەکتەرێکی ڕۆشنبیری پڕۆپاگەندەکاری سیاسی نەك ڕۆشنبیر ، چونکە مەرج نیە ڕۆشنبیر بەردەوام لە بازنەی ڕۆشنبیر

بەمێنێتەوە زۆرجار حاڵەتێك یان هەلوێستێك دەیخاتەوە ناو بازنەی ئەکتەری رۆشنبیری .

ئالان تۆرین پێ وایە رۆشنبیر لەگەڵ دەسەڵات لە سەرەوە دەتوانی رۆڵ ببینێ ، بۆ ئەوەی گۆرانکاری دروست بکات ، ئەمە لەکاتێکدا راستە ئەگەر دەسەڵات گوێ بۆ رۆشنبیر رابگرێت و کار بە پێشنیارو راوێژەکانی بکات ، بەڵام لە زۆربەی وڵاتانی دواکەوتوو و تۆتالیتاری نا دیموکراسی ، رۆشنبیر وەکو هۆکارێکی پرۆپاگەندەو تا ئەو ئاستە دەسەڵات گرنگی بە رۆشنبیر دەدات تاوەکو میدیاکانی دەسەڵاتی بۆ بەڕیوە ببات وەکو خۆی دەیەوێت نەك وەك رۆشنبیر. بیگومان دەسەڵاتی تاکڕەو پێویستی بە هێزی چەك نەك قەلەمی رۆشنبیر تاوەکو کاری لەگەڵ بکات.
بۆیە گرنگە بلێن کە بەرپرسیاریەتی رۆشنبیر ئەوەیە ، بتوانێت ئەکتەرێکی کۆمەڵایەتی بەهێز و ئازاد لە کۆمەڵگە دروست بکات ، بۆ ئەوەی ئەم ئەکتەرە کۆمەڵگەیەکی بەهێزتر بونیادبنێت ، چونکە مرۆڤ چەند ئازاد بێت زیاتر هەست بە بەرپرسیاریەتی دەکات ، بە پێچەوانەوە ئەم ئەکتەرە کۆمەڵایەتیانەی کە هێشتا لە ژێر هەیمەنەی ئاین و ترادیسیۆن رزگاریان نەبووە ، کەمتر هەست بە بەرپرسیاریەتی دەکەن .

بەرپرسیاریەتی رۆشنبیری کورد

سەبارەت بەم پرسیارە ئەرك و لێپرسراویەتی رۆشنبیری کورد ، لە هەر بارودۆخێکدا جیاواز بوو ، بۆنموونە بەرپرسیاریەتی رۆشنبیر پێش ڕاپەرینی 1991 لە سەردەمی رژێمی بەعس ، رۆشنبیران لەگەڵ حزبە کوردییەکان بەیەکەوە خەباتیان دژی رژێمی بەعس دەکرد لە پێناو ئازادکردنی خەڵکی کوردستان، بەشداریکردنی رۆشنبیران هاوشانی حزبە کوردییەکان دەبێتە جێگای شانازی ، بەڵام دوای ڕاپەرین بەشێوەیەکی ڕادیکاڵ رۆڵی رۆشنبیران دەگۆردرێت و پۆلین دەبێت ، ئەو رۆشنبیرانەی کە بەر لە ڕاپەرین بەهۆی کارەساتەکانی ئەنفال و کیمیابارانی کورد لە کۆتایی هەشتاکاندا ، بەرەو هەندەران کۆچیان کرد ، لە بارودۆخی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی کوردستان دوور دەکەونەوە ، زیاتر روئیایەکی سوربەخۆی وەردەگرن لە گووتارەکانیان، زۆربەی ئەوانەش کە دەرفەتیان بۆ ناوەخۆ کۆچ بکەن بەهەر پاڵنەرێك بێت دابەشی سەر حزبە کوردیەکان لەباشوری کوردستان دەبن، و دەبنە بەشێك لەو ململانێ و شەڕانەی کە لەنێوان حزبە کوردییەکان لە نەوەتەکات دروست دەبێت.

دابەشبوونی ئەوان بەسەر حزبەکان هۆکارەکەی بۆ دوو قەیران دەگەرێتەوە لەوانە (قەیرانی ئابوری نەتەوەیەکگرتووەکان لەسەر عیراق بەگشتی و حکومەتی عیراق لەسەر کوردستان کە کاریگەری زۆر خراپی لەسەر گوزەرانی هاوڵاتیان بەگشتی و رۆشنبیران بەتایبەتی هەبوو.
هەروەها شەڕی ناوخۆی 1993 تا 1997 نێوان حزبەسیاسیەکان (پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیتی نیشتیمانی کوردستان و بزووتنەوەی ئیسلامی)، سەرچاوەی داهاتەکانی کوردستانیش لە ژێر دەسەڵاتی (پارتی و یەکیتی) دا بوون، ئەمە وای کرد هیچ دەرفەتێك بۆ رۆشنبیران نەمێنێتەوە دابەشی سەر ئایدیۆلۆژییا جیاجیاکان بن، پاشان ئەم دابەشبوونە بوو بە کلتور ، سنوری دەسەڵاتی پارتی لە هەولێرو دهۆك دەبێت، زۆربەی رۆشنبیرانی ئەو دوو شارە لەگەڵ سیاسەتەکانی پارتی دەبن و ئەوانەی سنوری یەکێتیش بە هەمانشێوە. رۆشنبیران بەهۆی ئەو بارودۆخەوە رۆڵیان بزردەبێت هەڵویستەکانیان لە نێوان لایەنگری ئایدیۆلۆژییایەکی سیاسی و بێ لایەنی و تەنیانەت ئەوانەی دەکەونە ناو ململانێ یەکانی شەر ووتار و بەرهەمەکانیشیان چوارچێوەی بابەتی تێدەپەرێنیت بۆیە رۆشنبیران ئەگەر وەکو پێویست نەیانتوانی بێت رۆڵیان هەبێت کۆمەڵێك هۆکاری سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی بەربەست بوونە لەبەردەم کارەکانیان .

دوای رووخانی رژێمی بەعس بارودۆخێکی دیکە دروست دەبێت ، رۆشنبیران بە شیوازێکی دیکە بەشدار دەبن لە گۆرانکارییەکان لەوانە رۆلێ ئەو رۆشنبیرانە دەست پێ دەکات دوای رووخانی رژێمی بەعس لە 2003 دوای ئەو ماوەیە رۆشنبیران دێن قسە لەسەر کێشە و یەکگرتنەوەی دوو ئیدارەیی و کەموکوریە سیاسی و کۆمەڵایەتی یەکان و ئاستەنگەکانی ناو حکومەتی هەرێم و داوای چاکسازی و شەفافەیەت نەهێشتی گەندەڵی و کەم پسپۆری لە بەرێوەبردن نەهێشتنی توندو تیژی بەرامبەر بە ئافرەت و کوشتنی ژن بەناوی شەرف داوای گۆران و هەموارکردنی ئەو یاساکان دەکرد کە مافی ئافرەت و تاك بەگشتی پێشیل دەکات ، لە پێناو گۆرانی عەقڵیەتی خێلەکی و باوکسالاری و کرانەوەی کۆمەڵگە و نەهێشتنی گەندەڵی و بێکاری و نەبوونی کەفائەت لە بەرێوەبردندا و بە دیموکراتیزەکردنی کۆمەڵگە و بەشداریکردن لە نوسینەوەی دەستور و کردنەوەی کەناڵی ئازاد بۆ بڵاوکردنەوەی بۆچوونەکانیان ، کردنەوەی چەندان رێکخراو سەنتەرو رۆژنامەو تەلەفزیۆن ، ئەگەر پێش رووخانی حکومەتی عیراق راگەیاندنی و رێکخراو و کەناڵەکانی دەربرێن لەچوارچێوەی حزبەکان بوو زیاتر بەڵام دوای 2003 وە بورا بۆ رەخساندنی چەندان کەناڵی راگەیاندنی

ئەهلی و سەربەخۆ و زانکۆی ئەهلی کرانەوە، واتا هەوڵی ڕۆشنبیران دەچێتە چوارچێوەی خزمەتگوزارییە گشتیەکانی هاوڵاتیان و پێداویستیەکانیان.

ڕۆشنبیران پاڵشتی دروستبوونی ئۆپۆزیسیۆن بوون لە هەرێمی کوردستان بەتایبەتی ئەو ڕۆشنبیرانەی لە زۆنی سلیمانی بوون و مێژووی دروستبوونی ئۆپۆزیسیۆن لە کۆمەڵگەی کوردی بۆ ساڵی 2009 دەگەریتەوە کە ڕۆشنبیران لەرێگەی هەوڵەکانیان و ووتارەکانیان توانیان ڕۆڵیان هەبێت .
تا دەستپێکردنی شەڕی دژی داعش لە 2014 ڕۆڵی ڕۆشنبیران لە قۆناغێکی نوێدا دەردەکەوێت ئەویش شەڕ دژی تیرۆر و ئیسلامیزی جیهادی توڕەوی و رەخنە گرتن لەو تێکستانەی کە سەرچاوەی دروستبوونی توندڕەوین.

سەبارەت بە ڕۆڵ و بەرپرسیاریەتی ڕۆشنبیر لەم رووداوانە زیاتر ڕۆڵی ووشیارکردنەوەیە لە ڕێگای نوسین و چاوپێکەوتن لە کەناڵەکانی راگەیاندن ، بۆ رووبەرووبوونەوەی فیکری توندڕەوی ئاینی بەتایبەتی ئیسلامی رادیکاڵ، ڕۆشنبیران بەسەر دوو بەرەی جیاوازدا دابەش ببووون، بەرەیەك ئاینی ئیسلام و سەلەفیەتی ئیسلامی بەسەرچاوەی فیکری داعشی یان دەزانی ، بەرەیەکی دیکە جیاوازیان دەکرد لە نێوان موسڵمانان و گرووپە توندرەوەئیسلامیەکان، بۆیە زۆریك لە ڕۆشنبیرانی کورد دەکەونە رەخنە گرتن لە ئاینی ئسلام و حزبە ئسلامیەکان لە هەرێمی کوردستان بەتایبەتی ئەو کاتەی چەند هاوڵاتیەکی کورد پەیوەندی بە داعشەوە دەکەن و دژی “پیشمەرگە”شەریان دەکەن.

ڕۆشنبیرانی سیکولار یان سەربەخۆ کاتێك کە بانگیشەی جیاکردنەوەی ئاینیان لە دەسەڵات دەکرد دەکەوتنە بەر هێرشی مزگەوتنەکان ، چونکە کەناڵەکانی بڵاو کردنەوەی فیکری ئیسلامی لە هەرێمی کوردستان ئەوەندە بە هێز بوون ، زۆر زحمەت بوو بۆ ڕۆشنبیران بتوانن بە ئازادی بیرو رای خۆیان بڵێن تەنانەت دەسەڵاتیش داکۆکیکی پارێزگاری لێی نەدەکردن ، کاتێك کە هاولاتیانی کوردستان راستیەکان بەبەرچاوی خۆیان دەبینن ، لەسەر هەڵویستی ڕۆژئاوای سکولار و سعودیە موسلمانان ،لەسەر پێشوازی کردن لەو خێزانانەی کە بە هۆی شەڕی داعشەوە دووچاری ماڵوێرانی و دەربەدەر دەبن لە نێوان ساڵانی 2015-2014 ئەو ئەوروپا و ڕۆژئاوایە کە چەندان ساڵە لە مەزگەوتەکانەوە پیاوانی ئاینی و کەناڵەکانی سەر بە حزبە ئیسلامیەکان ، ئیماژ و پێناسەی ناشرین بە ڕۆژئاوا و ئەوروپا دەدەن

به (كافر و مولحەد و فاسد و فاسق) وەسفیان دەكەن ، دەرگایان بۆ دەكاتەوە و بەڵام ئەو سعودیيەی بەهشتی موسلمان ئامادە نابێت ئەو دەرگایەیان لێ بكاتەوە ، تاكی كوردیش ئەو ووشیارەی بۆ دروست بوو كە رۆژئاو و ئەوروپا زۆر مرۆڤ دۆستانەتر بوون لە هاوكاریكردنی ئاوارەكانی دەستی داعشی بە ناو ئیسلام ، لەو سعودییایەی كە ببووو بە بەهەشتی موسلمان.

هەروەها لە رووی ئابورییەوە هەرێمی كوردستان دەكەوێتە ناو قەیرانەوە بە هۆی دابەزینی نرخی نەوت لە بازارەكانی جیهان ، و هاتنی ملیۆنێك پەناهەندە لە ناوچەكانی عێراق و سوریا بۆ هەرێمی كوردستان ، گەندەڵی و نەبوونی شەفافیەت باری ئابووری هەرێمی كوردستان قورستر دەكات و كێشەكان قوڵتر دەكاتەوە ، بۆیە لە ژێر فشاری قەیران و رۆشنبیران و راگەیاندەكانی میدیای ئازاد و ئۆپۆزیسیۆن و هاوڵاتیان بە تایبەتی چینی تەكنۆكرات، حكومەتی هەرێمی كوردستان دەست دەكات بە ئەنجامدانی ریفۆرم .

قۆناغێكی دیكە لە كۆرانگارییەكان، كە قۆناغێكی نوێ یە ئەویش 2017 یە واتا دوای كۆتایی هێنا بە شەڕ دژی داعش، و راگەیاندنی ریفۆراندۆم، ئەم پرسە پرسێكی نەتەوەیی نیشتیمانیە و دروستبوونی دوڵەوت راستەوخۆ پەیوەندنی بە چارەنوسی هاوڵاتیانەوە هەیە، لێرەشدا حزبە كوردییەكان كلتوری ساڵی نەوەتەكانیان دروستكردوە لە شەڕەی ناوخۆ و پارچەكردنی هەرێمی كوردستان بەڵام بەشێوازێكی دیكە، لێكترازانی سیاسی لە هەرێمی كوردستان لە نەوەتەكان لێكترازانی كلتوریشی بەدوای خۆیدا هێنا ، ئەگەر جی لەشەری ناوخۆ یەكێتی و پارتی هەموو شتێكیان دابەشكرد لە سامانی ئابوورییەوە بگرە تا دەگا بە كلتور و هاوڵاتیانیش، رۆشنبیرانیش تاوەكو ئیستا بوونەتە قوربانی ئەو لێكترازانە سیاسیە ، بێگومان هۆكارەكەی بۆ غیابی گرووپێكی بەهێزی رۆشنبیران دەگەرێتەوە، كە تاوەكو ئیستا رۆشنبیران نەیانتوانیوە لە باشوری كوردستان خاوەن گرووپگەلێكی بەهێز بن ئەگەر جی جیاوازیش بن لە بیروڕای سیاسی یان ئاینی یا نەتەوەی بەڵام پێوەرە نیشتیمانی و مرۆییەكان و زانستیەكان ئەوان كۆبكاتەوە و بتوانن لەسەرووی ئایدیۆلۆژیا و نەتەوە وئاین كار بكەن، لەو رێگایەوە دەتوانن گووشاری بەهێز لەسەر دەسەڵات دروست بكەن، بۆیە ئیستا دوو گووتار لەلایەن حزبەكانی كوردستان دروستبوونە و رۆشنبیرانیش بەداخەوە بوونەتە بەشێك لە دابەشبوونی ئەم دوو گووتارە، سەرگەردانی هاوڵاتیان لە نێوان بەلێ و نەخێر، لێرەدا كۆمەلێك پرسیار و گومانیان لای هاوڵاتیان دروست كردووە،

لەوانە ئەم دوو گوتارە یاریکردنە بە چارەنوسی هاوڵاتیان ؟ ئایە ریفراندۆم بۆ دەوڵەتە یان بۆ موزایەدەی سیاسی ؟ چونکە دەوڵەتێکی سەربەخۆی کوردستان خەونی هەموو کوردێکە و هەزارەها شەهیدی لەو پێناوە داوە ، ئەگەر ریفراندۆم بۆ سەربەخۆی بێت ئەوا هەرێمی کوردستان لە 1991 سەربەخۆییە بەڵام بۆ دەوڵەتە ، و هیچ لایەنێك نابێت بیخاتە موزادەی سیاسیەوە، وایان کردووە هاوڵاتی ئەگەر بڵی ئەوا لەلایەن هەندێکیان بە چاوی خائین و کوێلەی بنەماڵە سەیر دەکرێن ، ئەگەر بڵی نەخێر ئەوا لە ڕوانگەی هەندێکیانەوە خائین و خۆفرۆشن ، بۆیە گرنگە رۆشنبیر رۆڵی هەبێت لە یەکخستنی گووتارەکان بەتایبەتی لە قۆناغی وا هەستیاردا و ئەو پرسانەی لە پەرژەوەندنی هاوڵاتیانن و گرنگە رۆشنبیران بە شێوازێکی زانستی دیراسەی ئەم پرسە بکەن بۆ ئەوەی هاوڵاتیان لەو دۆخە گوماناوەیە رزگاریان بێت، نەك ئەوان بێن وەك بەبەغا ئەجندای حزبەکان جێ بەجێ بکەن ، بۆیە بەپرسیاریەتی رۆشنبیر لەم قۆناغە رزگارکردنی هاوڵاتیانە لەو گومانانەی کە راستەوخۆ پەیوەندیان بە چارەنوسی ئەوە هەیە.